

A FILM HALÁLA ÉS ÚJJÁSZÜLETÉSE

A fesztiválok világában, sajnos azt kell megállapítani, már évek óta bizonyos türelmetlenkedés észlelhető. Minél nagyobb, illetve jelentősebb volt egy szemle, annál agresszívabbá vált az az erő is, mely nemcsak a fesztiválokat gátolta munkájában, de a filmművészetre is igen rossz hatással volt. Kár, hogy eddig még senki sem foglalkozott komolyabban ezzel a jelentős kérdéssel, mert mind filmtörténeti, mind társadalmi-politikai szempontból igen érdekes.

A különös harcot kiobbantó helyzetre azért került sor, mert a társadalmilag angazsált filmmunkások nagyobb csoportja arra törekedett, hogy megszüntesse a szemléket, a fesztiválok igazgatóságai pedig megpróbálták ennek a törekvésnek ellenállni. Az előbbieket megpróbálták bebizonyítani, hogy a fesztiválok kifejezetten polgári intézmények, kábítószerek a közönség, a nép számára, s háttérükben tulajdonképpen nagy üzletkötések húzódnak meg. A fesztiválok igazgatóságai viszont a régi érvekkel álltak elő: a cél a filmművészetet propagálni. Szükséges együttműködni a filmiparral, hogy a film mint művészet megszerezhesse és meg is őrizhesse anyagi bázisát.

Manapság, amikor már a fegyverek úgy-ahogy elhallgattak, érdeemes volna komolyan felmérni a film e különös korszakát, a meg nem értések és összeütközések időszakát.

A fesztiválok legválságosabb éve 1968 volt, egyúttal ez volt — mint tudjuk — az utóbbi huszonöt év legdrámaibb és legbékétlenebb éve is. Utóhatásai még ma is igen komolyan érezhetők a filmvilág újabb alkotásain, de a kulisszák mögött még inkább, még erősebben. A társadalmi értékek felmérésével, valamint a társadalmi irányvonalak meghonosodásával párhuzamosan ebben az időben a művészetet társadalmiasító törekvés jutott kifejezésre. A szép a burzsoázia, illetve más társadalmi rendszerekben a bürokrácia szinonimájává vált. Az ilyen nézetek legradikálisabb képviselői megpróbálták azt is bizonyítani, hogy egy film költői értékfoka egyáltalán nem mérvadó az alkotás igazi, művészi értékének tekintetében.

Nem kell szem elől téveszteni, hogy egyes szocialista országokban nem egészen tíz év alatt a társadalmi mozzanat a művészetekben, így a filmen is, korlátlan fogalomná vált: amíg régebben a társadalmi mozzanat a pártosság szinonimája volt, a hatvanas évek végén a mű politikai értékelését jelentette. Ezáltal a film társadalmi, kritikai, szociális aspektusa egységes jelentést kapott.

Mikor ez a fesztiválok iránti naív viszonyulás vesztett erejéből, és mikor a szemlék szervezői újra aktívan folytatták a munkát, bebi-

zonyosodott, hogy a poétikus irracionizmus, már ami a filmet illeti, túlélté azokat a repressziókat, melyek a 68-as éveket követték.

Mindezt azért mondtam el, hogy ha nem is teljesen, de bizonyos mértékben felmérhessük az idej belgrádi filmfesztivál, a FEST 72 jelentőségét. A szemlét a fővárosban tartják ugyan, de minden mozi közönsége kíváncsi rá. Hazánkban eddig 72 város szeretne a FEST városa lenni, hogy a világ legjobb filmjeit láthassa, hogy megvédhesse magát a ponyva áradata ellen, és hogy az emberek ismét járjanak moziba, ahol nem is olyan régen tanúi voltak annak, hogyan fojtogatja az embertelen kommercializmus a művészetet.

A nézők követelik: a jó filmekre ne kelljen évekig várni, a kulturális érdek legyen az elsődleges szempont, mert csakis így erősödhet a bizodalom, hogy a film rendelkezik annyi belső erővel és lehetőséggel, amellyel áthidalhatja a pillanatnyi válságot, és új kifejezési formákat teremthet.

A belgrádi FEST szelleme három pontban foglalható össze:

1. A program tárgyilagossága összeállítása.

Tehát: Nem az egyik, vagy másik iskola, törekvés, a modernizmus, vagy a hagyománytisztelő, az avantgarde, az új hullám, vagy a régi áramlat szellemében készült film a fontos! A nemzetiségi hovatartozás és az esztétikai irányzat sem lényeges, még kevésbé az, hogy a filmnek közönségsikere van-e, vagy sincs. A jó filmeket tűzték műsorra, s azok kiválasztásakor mellőzték az egyéni mércéket. Egyszóval azokat a filmeket, amelyek képesek kiállni a próbát és értékükkel — ha csakugyan van értékük — teljes elismerést szerezni.

2. Szabad és haladó társadalmi viszonyulás az általános művészeti politikához. Huxley szavai érvényesülnek itt: »Bátor, fiatal világ«. Ez a mottó.

3. Nyíltság, megbecsülés és demokratikusság. Tehát a FEST mindenkihez szól, kapuit a legszélesebb tömegek előtt nyitotta ki.

Mindezek után már nem nehéz a célját is röviden jellemezni: a filmművészet legkiemelkedőbb alkotásait egy helyen bemutatni a közönségnek. A nézőknek ezáltal egyedülálló élményben van részük, az alkotók pedig felmérhetik azt, hogy mi is történt a film terén egy év alatt.

Természetes, hogy a FEST csak akkor lepheti meg közönségét minden évben kitűnő filmekkel (sajnos a fesztivál minősége is ettől függ!), ha a világ filmgyártása is kitesz magáért. De hát ez már nem a belgrádi szemle kitűnő rendezőitől függ.